

Kirkerådet
Postboks 799 Sentrum
0106 Oslo

Dato: 25.november 2011
Deres ref.: 11/376-9 PTA
Vår ref.:

Kirkelig medvirkning ved gravferd når den ønskes avsluttet med kremasjon og askespredning – Høringsuttalelse fra Det teologiske fakultet.

Det teologiske fakultet vil med foranledning av høringsnotatet fra Kirkerådet uttale at saken som er til behandling reiser en rekke viktige spørsmål. Omsorgen for døde og etterlatte har tradisjonelt stått sentralt i Den norske kirkes arbeid. Organiseringen av dette arbeidet har gjennomgått dype forandringer siden slutten av det 19. århundre. Forandringene har skjedd i en vekselvirkning mellom kommunale, statlige og kirkelige myndigheter og i nært samvirke med dem som til enhver tid har organisert gravferd. I de siste tiår har bevisstheten om hvor betydningsfull kirkens medvirkning til gravferd er, slått sterkt gjennom i kirken, blant kirkens medarbeidere og i praktisk teologisk tenkning. Ved å lære økt aktpågivenhet for avdødes ønsker og de etterlattes behov har forvaltningen av gravferd bidratt til å styrke folkekirken i Norge.

I de siste tiårene har det skjedd en utvikling av gravferd som skaper større mangfold enn tidligere var vanlig. Sikkert på grunn av økt reisevirksomhet og større kontakt med skikker og religiøse impulser fra andre land og fra innvandrere i Norge har gravferder i Norge blant annet blitt beriket med at gravfølget kaster blomster på graven og dermed tar mer plass i ritualet. Bruk av musikk er også utvidet, slik at musikken knytter bånd, preget mer av avdødes eller etterlattes musikksmak.

Endringene i livsformer i det moderne samfunnet har også preget tenkningen om kirkegårdene som minnesteder. Fortsatt velger flertallet tradisjonell gravferd med individuelle gravsteder. Men nettopp i en tid da individet er kommet i sentrum, ønsker noen nettopp ikke å opprettholde slike individuelle løsninger, og foretrekker gravlegging i minnelunder der det ikke er individuelle minnesmerker. Det kan være mange motiver bak slike valg. Ett kan være hensyn til de etterlatte, at de ikke skal måtte dra omsorg for gravpleie, eller at det ikke lenger finnes etterlatte som kan gjøre dette. Et annet kan være refleksjon om at døden likestiller enhver og at særskilte gravminner oppleves som insistering på en individualitet som egentlig bare finnes i de etterlattes erindring. Da kan behovet for et individuelt gravsted forvitte.

Dette er en utvikling som kirken gjør vel i å følge oppmerksomt med i. De behov som oppstår blant kirkens medlemmer, er oppgaver for kirken. Det er alltid forbundet med smerte å håndtere livets avslutning, og kirkens bistand er det mange som er takknemlige for. Dette er en inspirasjon til å håndtere spørsmål som oppstår med lydhørhet. At avdøde eller etterlatte foretrekker gravferdsformer som fjerner behovet for individuelle gravminner kan dessuten bidra til å mildne smerten hos dem som er utelukket fra slike gravminner. Ved katastrofer av ulik art kan det skje at avdøde ikke er å finne. Om det i kulturen er mer vanlig at ikke alle har individuelle gravminner, kan det i noen tilfeller være lettere for etterlatte som blir avskåret fra å lage en individuell grav.

Fakultetet vil med dette framheve at ulike spørsmål som reises i forbindelse med håndtering av grav og gravferd normalt bør løses ved å ta hensyn til de impliserte parter og ivareta den verdighet som tradisjonelt har vært håndhevet i tradisjonell gravskikk. Det er vanskelig å se at spesifikke teologiske spørsmål kommer til forhandling i møte med norsk gravskikk. Det eneste tema som kunne anees for å være aktuelt, ble i hovedsak drøftet i forbindelse med innføringen av kremasjon i slutten av det 19. århundre, nemlig spørsmålet om legemets oppstandelse. Spørsmålet om kremasjon ble reist fra sosialmedisinsk hold, ettersom man oppdaget at forferdelige farsotter som kolera hang sammen med forurenset drikkevann. Mange mente at folkehelsen ble trygget gjennom kremasjon, og dette førte til lov om likbrenning i 1898 og det første krematorium ble åpnet i 1907. Tanken om kremasjon ble opplevd av mange i kirken som fremmed på den tid. En representativ talsperson for de skeptiske var biskop Essendrop i Kristiania. I et foredrag i teologisk forening gjennomgår han den kristne tradisjonshistorien og peker på at begravelse har fulgt jødisk og kristen tradisjon. Brenning av lik ble i GT ansett som skjenselsfull straff, framholder han. Men han ser likevel ingen utslagsgivende teologisk innvending mot likbrenning: ”hvorledes det ny end forholder seg hermed, betvivle vi ingenlunde, at paa hvilkensomhelst Maade et Menneskelig behandles – om Hedningerne spredte Martyrernes Aske for alle vinde – kan Gud og vil Gud opfylde sit Ord og i sin Time give hver Sjæl dens Legeme,” - selv om Essendrop selv fraråder kremasjon (Luthersk Kirketidende No 2, 12. Januar 1889, 24).

Fakultetet ser ikke grunn til å ta denne diskusjonen opp på nytt. Kremasjonen er innført og hører til normal gravferdspraksis i kirke og samfunn. Men det er grunn til å peke på at den avgjørende forandringen i forhold til en lang tradisjon med fysisk begravelse, var nettopp innføringen av kremasjon. Uansett hvordan man stiller seg til kremasjon og for så vidt askespredning, er det grunn til å merke seg at det var nettopp dette eksemplet at martyrenes aske ble spredt for vinden, som godtgjorde for en teolog for over hundre år siden, at kremasjonen ikke har betydning for troen på legemets oppstandelse. Oppstandelses tro er ikke forankret i at det finnes tilgjengelige rester av avdøde. Troen på legemets oppstandelse er en tro på Gud som gir liv.

Etter fakultetets oppfatning medfører dette at kirken gjør vel i ikke å stille seg avvisende til at etterlatte ønsker å benytte den adgang som lovgivningen nå åpner til å spre aske etter avdødes eller

egne ønsker. Kirken bør ikke avvise adgang til gravferd etter normal ordning, dersom de etterlatte ønsker å foreta askespredning etterpå. Tvert imot ville det etter fakultetets oppfatning være klokt om det også utformes et ritual som kan bistå de etterlatte i å foreta en slik handling på en verdig måte. Samtidig er det naturlig at den enkelte prest frivillig medvirker til slike handlinger. Det er vanskelig å forestille seg at dette innføres som embetsplikt, blant annet av kapasitetshensyn.

Med hilsen

Trygve Wyller
dekan

Dag Myhre-Nielsen
fakultetsdirektør